

Miloslav Studnička: **MASOŽRAVÉ ROSTLINY — OBJEKT BADATELŮ, DOBRODRUHŮ A SNÍLKŮ**. Academia 2006, 331 str. a 413 bar. obr. Cena 395 Kč

Česká a slovenská botanicky orientovaná široká veřejnost dostala k vánocům 2006 milý dárek v podobě knihy M. Studničky. Je třeba připomenout, že stále nesmírně populární knížka stejného autora Masožravé rostliny vyšla v edici Živou přírodou v nakladatelství Academia již v r. 1984. Co způsobilo, že se stala zejména u mladších čtenářů tak oblíbenou i ceněnou? Byl to vysoce odborný, ale přesto srozumitelný a přehledný výklad masožravosti u rostlin podaný bohatým a poutavým jazykem, jednoduché, ale přesné návody k pěstování a spolu s tím nádherné barevné fotografie tehdy ještě většinou nedostupných rostlin. Stalo se nehybnou zásluhou této knížky a jejího autora (od r. 1990 ředitele Botanické zahrady Liberec, viz také Živa 2006, 6: XVI), že podchytila zájem mladé generace o pěstování této zvláštní ekologické skupiny rostlin a dodala potřebné informace.

Vydání nové knihy a její obsah byly ovlivněny nebyvalým rozmachem vědeckého studia masožravých rostlin na celém světě i u nás doma, objevem a popisem mnoha nových druhů, ale i neobyčejným pěstitelským zájmem o tyto rostliny v posledních 20 letech, a bylo tudíž velmi obtížné se v této záplavě nových poznatků orientovat a přehledně je shrnout pro širokou veřejnost.

Odborně zaměřeného čtenáře možná v této publikaci trochu zklame poměrně stručný úvod (8 stran), v němž jsou vysvětleny základní principy masožravosti rostlin — definice karnivorního syndromu, evoluce a ekologie masožravých rostlin a podstatné životní funkce spojené s produkcí trávicích enzymů a příjmem živin z kořisti. Autor zde přejímá tradiční pojetí karnivorního syndromu (tj. nezbytných znaků masožravosti rostlin) tak, jak bylo popsáno poprvé v anglické monografii (Juniper a kol. 1989). Toto pojetí, byť vyslovené v respektované monografii, si zaslouží určitou kritiku. Prvním uváděným znakem je totiž lákání kořisti do pastí. Je nepochybné, že masožravé rostliny s konvicovitými pastmi (např. rody špirlice — *Sarracenia*, láčkovka — *Nepenthes*) kořist lákají nektáři na pastech, ale u mnoha jiných druhů a rodů (např. bublinatka — *Utricularia* nebo genlisea — *Genlisea*) nebylo dosud lákání kořisti potvrzeno nebo ani studováno. Navíc i u „dobrého“ masožravého druhu tučnice alpské (*Pinguicula alpina*) zjistili v r. 1987 švédští vědci, že svou kořist neláká a že její chytání je náhodné. Proto soudím, že by se význam lákání kořisti jako součásti karnivorního syndromu neměl přeceňovat.

Těžištěm knihy je popis vybraných druhů (nebo i kultivarů) uvedený vždy podrobným popisem celého rodu, kde jsou zajímavé způsoby podány moderní údaje o stavbě a funkci pastí, o ekofyziologických zvláštěnostech, geografickém výskytu zástupců a klimatických, pedologických a ekologických poměrech na typických stanovištích, systematickým tříděním druhů v rámci

Skvost sbírek tučnice Zecherova (Pinguicula zecherovi) původem z Mexika je pěstován i v Botanické zahradě v Liberci. Foto M. Studnička

rodu i o hlavních zásadách jejich pěstování. Tyto informace v popisech jednotlivých rodů v mnohém doplňují poměrně stručný obecný úvod na začátku knihy. Zejména laikům by však prospělo, kdyby bylo někde zkrájed uvedeno, kolik druhů rod obsahuje. Čtenáři by zřejmě také ocenili, kdyby druhy větších rodů (tučnice, bublinatka, rosnatka — *Drosera*, láčkovka) byly pro větší přehlednost rozděleny do několika skupin (např. ekologických jako v knize z r. 1984) a podle nich postupně probírány. Autor však sám opakovaně a poctivě v knize vysvětluje, že ani ekologické, ani taxonomické hledisko pro řazení druhů není příliš praktické, a proto ho neuvádí, takže ke sledování jednotlivých druhů slouží rejstřík českých i latinských jmen na konci knihy.

V rámci rodů jsou probírány jednotlivé druhy masožravých rostlin doplněné jménem autora vědeckého popisu a většinou nově vytvořeným českým jménem. Celkem se takto uvádí 180 druhů, které jsou barevně ilustrovány na 413 fotografiích. Výběr druhů (nebo i významných kultivarů) byl proveden citlivě na základě atraktivnosti z hlediska pěstitelské praxe i význačnosti biologických vlastností a zvláštěností. Vedle vlastního popisu a určovacích znaků odlišujících je od příbuzných taxonů se text soustřeďuje na podstatnou ekologickou charakteristiku stanovišť (klimatické, pedologické, hydrologické a floristické poměry) a většinou také stručně na důležité a často kritické podmínky pro úspěšné pěstování. Podrobně je uvedeno také geografické rozšíření druhů a způsoby rozmnožování.

Kratší kapitoly v závěru knihy se věnují životu v pastech, rostlinám lapajícím hmyz pomocí květů (jen k opylování) a shrnutí botanického systému masožravých rostlin na úrovni čeledí a řádů. V kapitole o rostlinách lapajících hmyz pomocí květů ani na jiném místě však není zmínka o významném australském rodu protokarnivorních rostlin *Stylidium* s více než 200 druhy, který lapá hmyz prostřednictvím žlázek na květech (Darnowski 2002, Darnowski a kol. 2006). Různé zajímavé detaily vybočující z hlavního proudu textu obsahuje 18 oddělených kapitol (délka 1–3 strany) nazývaných zprávy. Jsou to často historické příběhy o objevech a výzkumech masožravých rostlin, taxonomická zamyšlení, příběhy z exotických cest nebo ekofyziologické eseje o fungování pastí.

V knize se běžně používá i vysoce odborná botanická terminologie, kterou M. Stud-

nička většinou vysvětluje přímo v textu nebo v číslováných poznámkách na konci knihy, kde též shrnuje 167 citací odborné literatury.

Autor knihy, který se studiu masožravých rostlin věnuje bezmála 30 let a jejich pěstování v Botanické zahradě Liberec téměř 25 let, napsal mnoho desítek domácích i zahraničních odborných prací a od r. 2000 má možnost studovat tyto rostliny i jejich biotopy na exotických místech v Jižní a Střední Americe. Do této knihy promítl jak svoje obrovské odborné zkušenosti geobotanika a pěstitele, tak i mnohé neopakovatelné osobní zážitky a postřehy cestovatele a výzkumníka v tropech. Dílo má navíc i svoji osobitost slohovou a jazykovou.

Je velká škoda, že pro názornost výkladu např. stavby a funkce pastí nebo jejich žlázek nejsou v knize nákresy nebo schémata, jako tomu bylo v publikaci z r. 1984. Při podrobném čtení jsem v knize našel jen několik drobných nepřesností, které nijak nesnižují význam díla: Správný termín pro nižší formu masožravosti je protokarnivorie, bublinatka jižní (*Utricularia australis*) se vyskytuje hojně i v Austrálii, u druhu bublinatka otáčivá (*U. volubilis*) autor neuvádí, že roste striktně jako ponořená rostlina, a to v hloubkách kolem 0,5–1 m, takže v kultuře roste mnohem lépe pod vodou. U bublinatky předlouhé (*U. praelonga*) uvádí, že má dvojí listy, které mají být vidět na obr. č. 94, ale na tomto obrázku jsou vidět jen květy. Domácí druhy bublinatky jižní a b. obecnou (*U. vulgaris*) nelze rozlišit podle tvaru čtyřramenných žlázek v pastech, ale pouze podle papil na listech. Rosnatka indická (*Drosera indica*) roste hojně také v tropické Africe a rosnatka trpasličí (*D. pygmaea*) i na Novém Zélandu.

M. Studnička vytvořil české názvy pro více než 150 druhů masožravých rostlin, z nichž některé jsou hodně exotické a v odborné literatuře málo zmiňované. Tento počín budou možná čtenáři vnímat rozporuplně, protože názory na vytváření českých jmen u exotických druhů se mezi jednotlivými odborníky i veřejností hodně liší. Chtěl bych se však autora spíše zastat. Předně, s většinou jmenovaných a počestných druhů se budou odborníci i pěstitelé stále častěji setkávat a česky o nich psát. Dále, není nic horšího, než když slyšíte na přednáškách i renomované odborníky skloňovat latinské názvy, které by měly zůstat přinejmenším neskloňné! Česká druhová jména vytvořil autor jednak citlivým překladem latinského jména, jen v případech, kde by překlad byl nic neříkající nebo matoucí, použil s jistotou poetikou české jméno odražející významnou vlastnost druhu.

Jednoznačně nejslabším článkem knihy jsou bohužel barevné fotografie. Nejen, že jsou hodně malé (standardně mají pouze 6,5×6,5 cm, jen výjimečně 13×6,5 cm), ale některé jsou neostře a rostliny jsou mnohdy na snímcích malé, zatímco okraj snímků je zbytečně velký.

I přes tuto podstatnou vadu je možné věřit, že se nová Studničkova kniha stane — hlavně díky osobitému textu — dlouhodobě oblíbenou u svých čtenářů. Autor ji napsal tak, aby byla přístupná a zajímavá pro širokou laickou veřejnost — zejména pěstitele či milovníky těchto rostlin, ale zároveň ještě dost informativní a přínosná i pro erudované botaniky a odborníky z jiných příbuzných oborů.

Lubomír Adamec